

УДК 376(091)(477)

О.М. Потапенко

КУРСОВА ПІДГОТОВКА, ПЕРЕПІДГОТОВКА ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЛОГОПЕДИЧНИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ У 80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

В статті розглядається курсова підготовка логопедичних кадрів для установ охорони здоров'я, для логопедичних пунктів загальноосвітніх шкіл та для допоміжних шкіл у 80-ті роки другої половини ХХ століття.

Ключові слова: перепідготовка, курсова підготовка, дефектологічні кадри.

В статье рассматривается курсовая подготовка логопедических кадров для учреждений охраны здравоохранения, для логопедических пунктов общеобразовательных школ, а также для вспомогательных школ в 80-е годы второй половины ХХ века.

Ключевые слова: переподготовка, курсовая подготовка, дефектологические кадры.

У 80-і роки Міністерство освіти Української РСР продовжувало надавати особливої уваги щодо підготовки логопедів для спеціальних закладів освіти. Тому, наказом Міністерства освіти УРСР від 17 січня 1980 року №1 "Про курсову перепідготовку педагогічних працівників спеціальних шкіл". На виконання Постанови Ради Міністрів СРСР від 17 січня 1975 року №50 "Про заходи по дальшому поліпшенню навчання, трудового виховання і обслуговування осіб з дефектами розумового і фізичного розвитку", відповідної Постанови Ради Міністрів УРСР від 7 березня 1975 року №119, у м. Києві з 2 по 30 червня пройшли міжреспубліканські і республіканські місячні курси перепідготовки працівників у кількості 350 осіб, при Республіканському навчально-методичному кабінеті спеціальних шкіл.

У м. Києві курсову перепідготовку одержали логопеди логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах у кількості 180 осіб, учителі російської мови шкіл сліпих, слабозорих, з тяжкими порушеннями мовлення та з наслідками поліомієліту і церебральними паралічами на 70 осіб та вихователі шкіл для глухих та слабочуючих дітей загальною кількістю 100 осіб. Учителі І класів допоміжних шкіл,

а також учителі II-III класів, які не пройшли курсову перепідготовку загальною кількістю 180 осіб, проходили курсову перепідготовку у м. Слов'янськ. Забезпечили курси кваліфікованими викладачами Слов'янський державний педагогічний інститут, Київський державний педагогічний інститут імені О.М. Горького, Н/Д інститут педагогіки УРСР та Н/Д інститут психології УРСР [1, С. 78-79].

З метою залучення до обміну педагогічним досвідом учителів і вихователів спеціальних шкіл та враховуючи особливості роботи з дітьми, що мали особливості психофізичного розвитку, у лютому-березні 1981 року у спеціальних школах м. Донецька і областях, з 3 по 5 червня пройшли республіканські педагогічні читання з дефектології на тему: "Удосконалення методів навчання і виховання в спеціальних школах в світлі рішень XXVI з'їзду ЦК КПРС". Дані читання пройшли за наказом Міністерства освіти від 19 лютого 1981 року №51 "Про проведення педагогічних читань з дефектології на тему: "Удосконалення методів навчання і виховання в спеціальних школах в світлі рішень XXVI з'їзду ЦК КПРС". Забезпечили науково-методичне керівництво підготовкою та проведенням педагогічних читань Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР, Науково-дослідний інститут психології УРСР, Київський державний педагогічний інститут імені О.М.Горького, Слов'янський педагогічний інститут та Республіканський навчально-методичний кабінет спеціальних шкіл Міністерства освіти УРСР [2, С. 166-167].

Цього ж року, Міністерство освіти УРСР, Міністерство охорони здоров'я УРСР, Міністерство соціального забезпечення УРСР наказом №122/319/70 від 15 травня 1980 року "Про поліпшення роботи обласних медико-педагогічних комісій", перевірили роботу обласних медико-педагогічних комісій та комплектування спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з особливостями психофізичного розвитку. Дана перевірка засвідчили, що в ряді областей: у Вінницькій, Житомирській, Київській, Кримській, Одеській, Полтавській, Черкаській, Чернігівській областях порушувалося розпорядження Міністерства освіти УРСР №37/4-134 від 19 квітня 1978 року "Про комплектування спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з дефектами розумового і фізичного розвитку та санаторних шкіл-інтернатів для хворих дітей". Внаслідок чого, частина дітей з порушеннями зору, з тяжкими порушеннями мовлення, з наслідками поліомієліту і церебральними паралічами, з психоневрологічними захворюваннями дітей, обстежувалися і розподілялися по спеціальних закладах після початку навчального року. У деяких областях діти з особливостями психофізичного розвитку, перебували в загальноосвітніх школах до III-V класу, внаслідок чого затримувався їх загальний розвиток [3, с. 73-76].

Тож, на виконання плану заходів на 1982 рік, та у зв'язку з метою покращення роботи з відбору дітей до спеціальних шкіл, наказом Міністерства освіти УРСР від 19 січня 1982 року №14 "Про проведення республіканської наради-семінару голів обласних медико-педагогічних комісій", у м. Сімферополі з 6 по 9 квітня 1982 року пройшла республіканська нарада-семінар голів обласних медико-педагогічних комісій. Науково-дослідний інституту педагогіки УРСР та Науково-дослідний інституту психології забезпечили нараду-семінар доповідачами [4, с. 25-26].

Протягом останніх років Міністерством освіти УРСР та обласними відділами народної освіти була проведена робота щодо поліпшення умов навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку, відбулося розширення мережі спеціальних шкіл-інтернатів для таких дітей та дитячих дошкільних закладів спеціального призначення. Покращилася та розширилась підготовка педагогічних кадрів для цих шкіл у Київському і Слов'янському педагогічних інститутах.

Проте потреба в учителях-дефектологах задовольнялася не повністю, що призводило до залучення на роботу в спеціальних школах-інтернатах учителів, які не мали дефектологічної освіти. Із загальної кількості педагогічних працівників спецшкіл, вищу дефектологічну освіту мали лише, за архівними даними Міністерства освіти, у 1983 році – 18,2%. Особливо мало працювало учителів у спецшколах-інтернатах Сумської області – 7,9%, Тернопільської – 9,09%, Хмельницької – 10,4%, Одеської – 11,1%, Івано-Франківської – 11,06%, Миколаївської – 10,9%, Ворошиловградської (Луганської) – 11,2% та Волинської – 11,8% областей. В окремих школах нараховувалося лише від одного до трьох учителів-дефектологів. Не проводилася належна робота із закріплення молодих спеціалістів-дефектологів. Особливо спостерігався низький рівень учителів праці та окремих вихователів. Траплялися непоодинокі випадки призначення на ці посади відділами народної освіти осіб із загальною середньою освітою, які зовсім не були обізнані з особливостями фізичного та психічного розвитку дітей з особливостями психофізичного розвитку. На 1983 рік у спецшколах-інтернатах нараховувалося 352 педагоги із загальною середньою освітою. Недоліки в роботі з педагогічними кадрами негативно позначалися на організації навчально-виховного процесу, особливо проведенні корекційно-виховної роботи з дітьми, що навчалися у спеціальних закладах, їх соціально-трудова реабілітації [5, с. 89-92].

Для поліпшення забезпечення спеціальних шкіл-інтернатів кваліфікованими кадрами вчителями-дефектологами та керівними кадрами наказом Міністерства освіти Української РСР від 4 лютого 1983 року № 29 "Про поліпшення підготовки кадрів учителів-

дефектологів у Київському і Слов'янському педагогічних інститутах та забезпечення ними спеціальних шкіл-інтернатів", обласні, Севастопольський міський відділ та управління народної освіти повинні були звернути увагу на серйозні недоліки у доборі та розстановці педагогічних і керівних кадрів спеціальних шкіл-інтернатів та вжити заходів до їх усунення. До 1 серпня 1983 року мали зміцнити склад педагогічних і керівних кадрів цих шкіл за рахунок досвідчених учителів-дефектологів та випускників педагогічних інститутів. Обласні, Севастопольський міський відділ та управління народної освіти заборонили направлення до спецшкіл-інтернатів на посади вчителів, вихователів та керівні посади осіб, які не мали відповідної освіти та досвіду роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. До 1 квітня 1983 року створювався резерв керівників спецшкіл-інтернатів з числа досвідчених учителів-дефектологів, директорів цих шкіл та їх заступників з навчально-виховної роботи, які не мали спеціальної освіти, і протягом 1983-85 рр. направлялися на навчання до спецгруп заочної форми навчання дефектологічних факультетів. На дефектологічному факультеті КДПІ імені О.М.Горького були відкриті спецгрупи з таких спеціальностей, як "Тифлопедагогіка", "Логопедія", "Сурдопедагогіка" та "Олігофренопедагогіка" [5, с. 89-92].

Крім того, наказом №300/359 "Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення учителів, вузах, педагогічних училищах Української РСР у 1984 році" від 6 вересня 1983 року, 29 вересня 1983 року Міністерства освіти УРСР, Міністерству вищої і середньої спеціальної освіти УРСР. На виконання рішень XXVI з'їзду КПРС і XXI з'їзду Компартії України, Постанов червневих (1983 р.) Пленумів ЦК КПРС і ЦК Компартії України, ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР у галузі народної освіти з метою організації підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів на курсах при інститутах удосконалення вчителів, вузах, педагогічних училищах. Було затверджено план підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення вчителів, педагогічних інститутах, університетах, технічних вузах, педагогічних училищах. За даним планом, підвищення кваліфікації заступників директорів з навчально-виховної роботи спецшкіл-інтернатів на республіканських та міжреспубліканських курсах при Республіканському навчально-методичному кабінеті спеціальних шкіл у м. Києві на 1984 рік з 1 по 30 червня 1984 року, проходили перепідготовку 384 працівників освіти. З них 15 осіб – зі шкіл з порушеннями мовлення [6, с. 8].

Цього ж року, на виконання постанов ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР "Про реалізацію реформи загальноосвітньої та професійної

школи з метою організації підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти", наказом Міністерства освіти УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 8 жовтня 1985 року, №289/252 "Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення вчителів, вузах, педагогічних училищах Української РСР у 1986 році", було наказано при інститутах удосконалення вчителів, педагогічних інститутах, університетах, технічних вузах, педагогічних училищах, затвердити плани курсів підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів народної освіти. Як і в попередні роки, на курси підвищення кваліфікації направляли педагогічних працівників народної освіти, що мали стаж педагогічної роботи не менше трьох років, в основному під час канікул.

За планом підвищення кваліфікації педагогічних кадрів спецшкіл-інтернатів на республіканських та міжреспубліканських курсах, при Республіканському навчально-методичному кабінеті спеціальних шкіл у м. Києві на 1986 рік з 1 по 30 червня 1986 року (з відривом від виробництва), мали перепідготувати 409 працівників освіти. З них 180 осіб – логопеди допоміжних шкіл, та 28 – учителів шкіл для дітей з порушеннями мовлення.

В Україні в кінці 80-х років збільшилась кількість дітей, що страждали порушеннями слуху, в основному після кохлеарного невриту. Тому першочерговим завданням медичних установ стало своєчасне виявлення таких дітей та надання їм кваліфікованої медичної і педагогічної допомоги.

Так як, нерідко спостерігалися випадки, що на посаді сурдопедагога і логопеда, працювали особи, які не мали спеціальної дефектологічної освіти, а це в свою чергу негативно відбивалося на якості сурдологічної допомоги дітям. Обласні медико-педагогічні комісії допускали серйозні помилки в комплектуванні спеціальних дошкільних і шкільних спеціальних закладів.

Згідно наказу МЗ СРСР №560 від 31 травня 1979 року "Про штатні нормативи обласних, районних і республіканських лікарень для дорослих і дітей", сурдологічні кабінети повинні були відкриватися при консультативних поліклініках дитячих обласних лікарень, а також наказом МЗ СРСР №999 від 11 жовтня 1982 року "Про штатні нормативи медичного і педагогічного персоналу міських поліклінік, що розташовані в містах з населенням вище 25 тис. осіб" у містах з населенням більше 25 тисяч осіб.

Зважаючи на вище вказане, Міністерство охорони здоров'я УРСР, Міністерство освіти УРСР наказом №112/80 "Про подальше удосконалення сурдологічної допомоги дітям в Українській ССР" від 27 лютого 1986 року, наказало завідуючим відділами охорони здоров'я

облісполкомів, Севастопольського міськполкому, начальнику управління охорони здоров'я Київського міськвиконкому, які в свою чергу поставили в обов'язок логопедів лікувально-профілактичних закладів, розташованих у населених пунктах, де немає сурдологічних кабінетів, проведення занять з розвитку мовлення з глухими і слабочуючими дітьми, а також консультації їх батькам. Заборонили приймати на посади педагогів сурдологічних кабінетів осіб, що не мали спеціальної сурдологічної освіти, в тому числі логопедів. Обласний Севастопольський міський відділ, Київське управління народної освіти заборонили медико-педагогічним комісіям обстежувати дітей без даних про стан слуху, особливо тих, у яких спостерігалися мовленнєві порушення [7, с. 53-58].

Обласні відділи народної освіти, реалізуючи завдання шкільної реформи, проводили роботу з розстановки, добору та виховання керівних, та педагогічних кадрів спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з вадами розумового і фізичного розвитку, підвищенню їх ідейно-теоретичного рівня і ділової кваліфікації. Хоча, Київський педагогічний інститут імені О.М.Горького та Слов'янський педагогічний інститут кожного року випускали спеціалістів-дефектологів, проте потреба в учителях-дефектологах задовольнялася не повністю, що в свою чергу призводило до залучення для роботи в спеціальних-школах педагогів, які не мали дефектологічної освіти. Згідно архівних даних на 1985 рік з 20,5 тис. осіб педагогічних працівників даних закладів, вищу дефектологічну освіту мали лише 4,0 тис. осіб, тобто 19,6 %, у Миколаївській області таких спеціалістів нараховувалося 6,6%, Запорізькій – 7,8%, Тернопільській – 9,4%, Херсонській – 8,5%, Рівненській області 10,8% у Чернігівській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях від 11% до 13,3% з усіх працюючих у спеціальних школах-інтернатах. Крім того не проводилась належна робота із закріплення молодих спеціалістів-дефектологів.

Незважаючи на переваги заочного навчання для працюючих за фахом в спеціальних закладах, воно все ж недостатньо використовувалося для підвищення освітнього рівня спеціальних працівників. У деяких областях України, наприклад, у Ворошиловградській (Луганській) Донецькій, Закарпатській, Чернігівській областях у 1985-1986 роках не передбачалося охоплення педагогічних працівників спеціальних шкіл, заочною формою навчання. Відділи народної освіти Волинської, Дніпропетровської, Закарпатської, Київської, Львівської та Черкаської областей направляли на навчання осіб, не за фахом, та тих, які не працювали в інтернатних закладах.

Вище вказані недоліки негативно позначалися на ефективності навчально-виховного процесу, корекційно-відновлювальній роботі з дітьми, що мали особливості психофізичного розвитку та їх соціально-трудою реабілітації.

Тож, на виконання рішень XXVII з'їзду КПРС, XXVII з'їзду Компартії України, постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР про реалізацію реформи загальноосвітньої і професійної школи та з метою організації підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти, наказом Міністерства освіти УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 2 лютого 1986, №344/270 "Про підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення учителів, вузах, педагогічних училищах Української РСР у 1987 році", було затверджено план підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів народної освіти на курсах при інститутах удосконалення вчителів, педагогічних інститутах, університетах, технічних вузах, педагогічних училищах. У Слов'янському педагогічному інституті на курсах підвищення кваліфікації у 1987 році (з відривом від виробництва) з 1 по 30 червня 1987 року, мали пройти перепідготовку 240 осіб [8, с. 32].

Згідно річного плану Міністерства освіти УРСР та з метою подальшого удосконалення корекційної роботи з дітьми, що мали порушення мовлення, наказом Міністерства освіти УРСР від 16 жовтня 1987 року №306 "Про проведення республіканського семінару з питань удосконалення корекційної та навчально-виховної роботи в логопедичних групах дошкільних закладів". З 23 по 25 листопада 1987 року у м. Києві на ВДНГ УРСР пройшов республіканський семінар працівників дитячих будинків та дошкільних закладів для дітей з порушеннями мовлення. Завідуючі обласними, Севастопольським міським відділами народної освіти та начальник управління народної освіти м. Києва відрядили на семінар учителів-логопедів дошкільних закладів та дитячих будинків, завідуючих кабінетами дошкільного виховання. У свою чергу директори Науково-дослідних інститутів педагогіки та психології УРСР, ректор Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького забезпечили підготовку доповідей та виступів учасників семінару [9, с. 29-30].

У 1987 році проходили курси підвищення кваліфікації при Республіканському навчально-методичному кабінеті Міністерства освіти у м. Києві (з відривом від виробництва), для педагогічних кадрів спецшкіл-інтернатів на республіканських курсах при лабораторії спеціальних шкіл. На курсах були присутні учителів початкових класів шкіл для глухих дітей – 55 осіб, слабочуючих – 38 осіб, сліпих – 12 осіб, слабозорих – 36 осіб, з порушеннями опорно-рухового апарату –

24 особи, з порушеннями мовлення – 28 осіб, ЗПР – 20 осіб та логопедів допоміжних шкіл – 180 осіб [2, с. 37].

Тож, можна підсумувати, що у 80-ті роки ХХ століття, Міністерство освіти України, незважаючи на перешкоди, доклало багато зусиль для підготовки дефектологічних, і зокрема, логопедичних кадрів.

Список використаних джерел

1. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9042. – Арк.78-79.
2. ЦДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9079. – Арк. 166-167.
3. Ц ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9122. – Арк.25а-26.
4. ДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9044. – Арк. 73-76.
5. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9158. – Арк.89-92.
6. ЦДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9164. – Арк.8.
7. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9273. – Арк.53-58.
8. ЦДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 9279. – Арк. 32.
9. ЦДАВОВ України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.9319. – Арк.29-30.

Course preparation logopedical personnel is considered In article for health guard institutions, for logopedical of the points of the general schools, as well as for auxiliary schools of the 80 years second half XX age.

Keywords: post education training, courses training, defectological personnel.

Отримано 23.2.2012

УДК 376.36:611.22

О. Ромась

ТИПИ ПОРУШЕНЬ ГОЛОСУ У ДІТЕЙ – СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

Стаття присвячена проблемі порушення голосу у дітей, розкриває сучасні класифікації, наведені основні ознаки функціональних та органічних дисфоній та якісні характеристики голосу при цих порушеннях.

Ключові слова: голос, фонація, функціональні дисфонії, органічні дисфонії, парез гортані.